

УДК 338.48
JEL: B41, C1, R11

Г. В. Горин

Систематизація методологічних підходів до визначення сутності поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону»

Досліджено трактування терміна «потенціал» у різних сферах науки. Висвітлено різноманітні підходи вчених щодо теоретико-методологічних основ вивчення поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону». Викладено прикладні аспекти формування різних підходів до визначення сутності дефініції «рекреаційно-туристичний потенціал регіону». Розроблено схему еволюції визначення поняття «рекреаційний потенціал» в економічній науці. На основі систематизації методологічних підходів визначення сутності понять «рекреаційний потенціал», «рекреаційно-туристичний потенціал», «рекреаційно-туристичний потенціал регіону» уточнено їх економічний зміст. Запропоновано власне трактування поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону». Отримані результати поглиблюють і розвивають методологічні основи наукових досліджень рекреаційної сфери.

Ключові слова: потенціал, рекреаційний потенціал, рекреаційно-туристичний потенціал, регіон, методологічні підходи, рекреаційна сфера, еволюція

Активне включення рекреаційно-туристичного потенціалу в економіку і господарський обіг потребує глибоко опрацьованих наукових основ для виважених кроків щодо ефективного його використання. Найвні теоретико-методологічні основи вивчення поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону» висвітлюють різноманітні підходи вчених. Аналіз, узагальнення та систематизація їх еволюції представляє певний науковий інтерес і актуальність.

Науковим дослідженням проблематики вивчення рекреаційно-туристичного потенціалу та розвитку рекреаційно-туристичної сфери присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених: Н. Г. Ігнатенко, В. П. Руденко, М. С. Нудельман, З. В. Герасимчук, Н. В. Коленда, Л.М. Черчик, В. І. Мацола, Н. П. Стецько, І. В. Смаль, О. В. Кифяк, Н. В. Фоменко, Ю. В. Шабардіна, Ю. Є. Дащук, І. В. Давиденко та ін.

Мета статті. У статті на основі узагальнення теоретичних положень викладені результати відстеження еволюції визначення поняття «рекреаційний потенціал» в економічній науці та систематизація підходів до визначення сутності дефініції «рекреаційно-туристичний потенціал регіону».

Рекреаційно-туристична сфера економіки є одним із напрямків господарської діяльності, що сприяє стабілізації соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Розвиток і промоція рекреаційно-туристичного потенціалу регіону є пріоритетним завданням регіональної політики, а ефективне його використання, подальше формування та відновлення – одним із основних завдань діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади.

© І. Ф. Коломієць, Г. В. Гошовська, 2014.

Таблиця 1

Визначення терміна «потенціал»*

№ з/п	Визначення	Джерело
1.	Запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов.	Великий тлумачний словник сучасної української мови
2.	Сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері.	Словник іншомовних слів
3.	Запаси, засоби, джерела, що є в наявності і можуть бути приведені в дію, а також бути використані для досягнення певних цілей, або як можливості окремої особи, суспільства, держави у відповідній галузі.	Економічна енциклопедія
4.	Приховані якості та здібності, які можуть бути вдосконалені та призвести в майбутньому до успіху або користі.	Oxford Dictionary of Economics

*Складено автором на основі [7].

Термін «потенціал» (від лат. *Potentia*) в економічній літературі – це можливості, наявні сили, запаси, що можуть бути використані [7]; інтегровані можливості окремої особи, суспільства в цілому, у певній галузі чи сфері діяльності [12]. Узагальнення визначень терміна «потенціал», наведених у енциклопедичних виданнях, подано у таблиці 1.

Термін «потенціал» використовується у багатьох дисциплінах, зокрема таких, як математика, фізика, хімія, біологія, екологія, економіка, фізична географія, демографія, культурологія тощо (табл. 2).

Термін «рекреаційно-ресурсний потенціал» або його скорочений варіант «рекреаційний потенціал» (від лат. *recreation* – відновлення сил, і *potentia* – сила) було введено в наукову думку М. Ф. Реймерсом та О. В. Яблоковим на початку 80-х років ХХ ст. У праці «Словарь терминов и понятий, связанных с охраной живой природы» вони вперше дали визначення поняття рекреаційний потенціал «...як один з показників природного потенціалу, що відображає ступінь спроможності природної території чинити на людину позитивний фізичний, психічний і соціально-психологічний вплив під час відпочинку» [8, с. 47]. Географічний словник трактує поняття «рекреаційний потенціал» як «наявність рекреаційних ресурсів, які використовуються для задоволення потреб постійного і тимчасового населення у відпочинку та оздоровленні» [7]. У Концепції розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області поняття «рекреаційний потенціал» визначається як «система природних і суспільних об'єктів, їх властивостей і відношень, які можуть використовуватись або використовуються для цілей оздоровлення чи відновлення (рекреації), розширення чи нагромадження (акумуляції) духовних і фізичних сил людини у вільний від основного виду її діяльності час на спеціалізованих територіях» [4].

Еволюція визначення поняття «рекреаційний потенціал» у сучасному її трактуванні пройшла кілька етапів: від початкового розвитку в рамках

Таблиця 2

Трагування терміна «потенціал» у різних сферах науки*

Сфера науки	Автори	Роки	Сутність терміна
Математика	А. Пуанкаре	1881-1882	Потенціал векторного поля – це скалярна функція ϕ така, що у всіх точках області визначення поля.
Фізика	А. Лежандр	кінець XVIII ст.	Гравітаційний потенціал – скалярна функція ϕ координат і часу, що характеризує гравітаційне поле в класичній механіці.
Хімія	Дж. Гоббс	1876-1878	Хімічний потенціал – енергія додавання однієї частки в систему без здійснення роботи.
Біологія	Р. Н. Чепмен	1928	Біогічний потенціал – вроджена властивість організму розмножуватися й виживати, тобто збільшувати чисельність.
Екологія	Енциклопедичний соціологічний словник ПАН	1975	Екологічний потенціал – потенціал середовища, як властивість, придатна для господарського використання.
Економіка	С. Г. Струмилін	1920	Економічний потенціал – сукупна виробнича сила праці всіх працюючих членів суспільства.
Фізична географія	Neef E.	1966	Ландшафтний потенціал – усі засоби і вартості ландшафту, що відображають його здатність задовольняти людські потреби тепер і в майбутньому, а також підтримують цю здатність унаслідок дії в ландшафті механізмів саморегуляції та стійкості.
Демографія	Енциклопедичний демографічний словник «Народонаселення»	1920	Трудовий потенціал – це зведена економіко-демографічна характеристика трудової активності населення.
Культурологія	В. М. Анісімов, А. І. Євтушенко	1988	Інфраструктурний потенціал соціально-культурної сфери – це наявність і стан матеріально-технічної бази й трудових ресурсів, відповідні організаційно-управлінські методи, інформаційне забезпечення тощо.

*Складено автором на основі [7].

екологічних, географічних та економічних знань до всебічних системних досліджень і підходів, що поєднують зусилля вчених різних галузей наукового пізнання: рекреаційної географії, рекреалогії, географії туризму, туризмології та регіональної економіки (рис. 1).

На *першому етапі* (80-і роки ХХ ст.) широко застосовувалися такі поняття, як «природний рекреаційний потенціал» і «природно-ресурсний потенціал». Ґрунтовні напрацювання здійснили у той період російські вчені І. І. Дедю, Н. В. Зворикін, І. В. Зорін і В. А. Квартальнов.

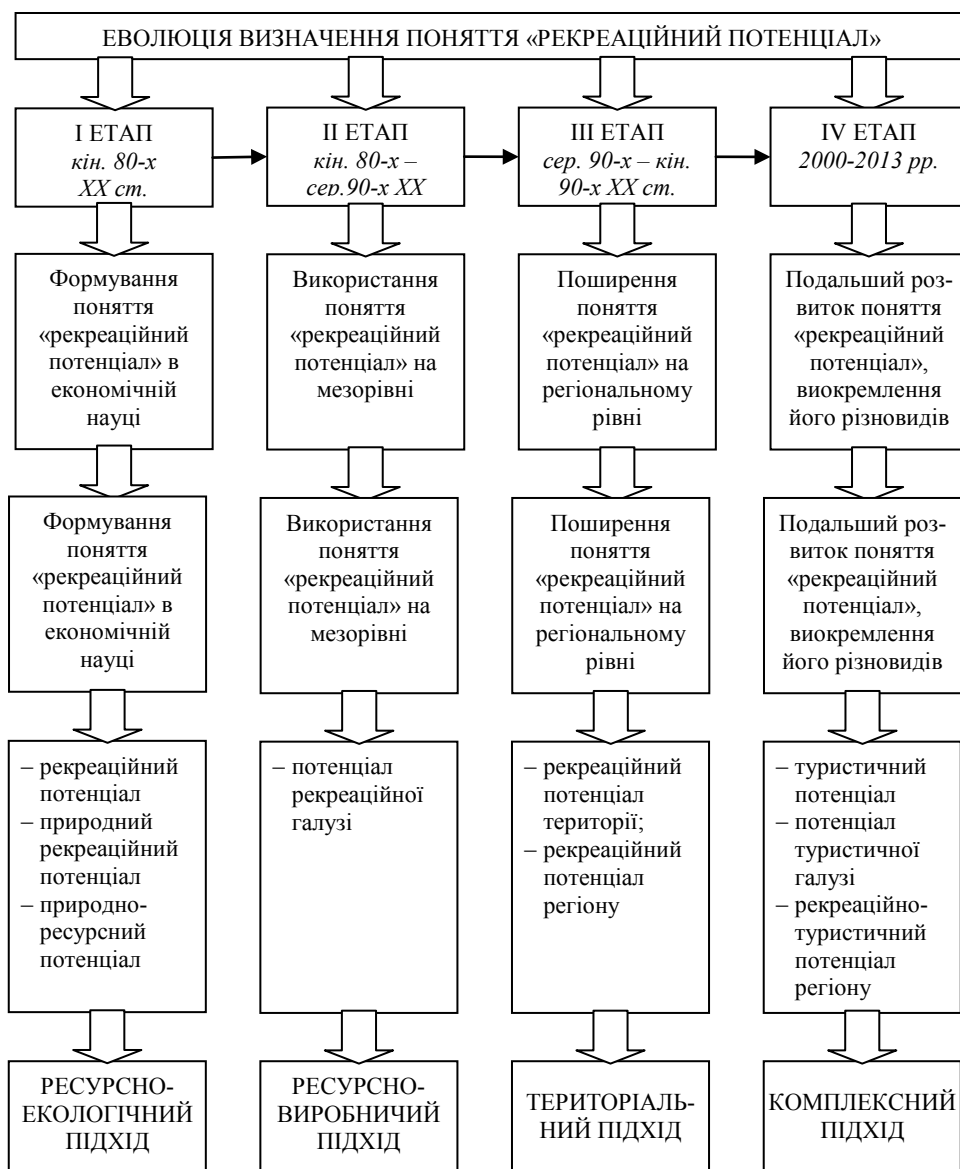

Рис. 1. Схема еволюції визначення поняття «рекреаційний потенціал» в економічній науці
Авторська розробка.

Зокрема, Н. В. Зворикін розглядав природний рекреаційний потенціал «як природні рекреаційні ресурси, характер використання яких визначається відповідними природними умовами рекреаційної діяльності»; І. І. Дедю визначає природно-ресурсний потенціал – як сукупність можливостей використання в господарстві природних ресурсів – ґрунту, рослин, тварин, корисних копалин, води; І. В. Зорін і В. А. Квартальнов рекреаційним потенціалом називають «відношення між фактичною і гранично можливою чисельністю туристів, яка визначається виходячи з наявності рекреаційних ресурсів, при якій не відбувається порушення стану природної та екологічної рівноваги» [3].

Українські вчені О. І. Шаблій і З. О. Касянчук визначають рекреаційний потенціал «як систему природних і суспільних об'єктів, їх властивостей і відношень, які можуть використовуватись або використовуються для цілей оздоровлення чи відновлення, сповнення, розширення чи нагромадження (акумуляції) духовних і фізичних потреб людини у вільний від основного виду її діяльності час» [1].

Німецький вчений Х. Барш трактував поняття «природно-ресурсний потенціал» як «здатність природного середовища сприяти відпочинку і відновленню сили людини, у складі якого – наявні рекреаційні ресурси, якими володіє територія» [6].

Наведені визначення сутності поняття «рекреаційний потенціал» дають підстави виділити такі його суттєві ознаки, як залежність рівня потенціалу від наявних можливостей і рекреаційних ресурсів.

Другий етап досліджень стосується питань, пов'язаних із визначенням потреб процесу виробництва рекреаційної сфери. Цей етап охоплює кінець 1980-х – середину 1990-х років, упродовж якого поняття «рекреаційний потенціал» досліджували такі вчені, як: А. А. Мінц, Т. Р. Кохановська, Н. Г. Ігнатенко, В. П. Руденко, А. С. Кускова, В. А. Голубева, Т. Н. Одинцова, Є. К. Трушиньш і М. С. Нудельман.

На цьому етапі широко використовуються такі поняття, як «потенціал рекреаційної галузі», «природний рекреаційний потенціал». Так, А. А. Мінц і Т. Р. Кохановська, які під «потенціалом рекреаційної галузі» розглядали «як розвідані і ті, що знаходяться в експлуатації, природні рекреаційні ресурси» [6]. Н. Г. Ігнатенко, В. П. Руденко розглядають природний рекреаційний потенціал «як об'єктивну реальність, що характеризує дійсний стан природних ресурсів, тіл і сил природи з властивими їм законами формування і розвитку елементів, що відображають економічні відношення, оскільки їх використання має безпосередній вплив на рівень продуктивності праці» [9].

За визначенням А. С. Кускова, В. А. Голубева та Т. Н. Одинцова природний рекреаційний потенціал є частиною природного потенціалу, що можна розглядати як здатність природних систем (геосистем, екосистем тощо) виробляти якусь продукцію або роботу, що використовується в господарській діяльності людей, яка виражається групою еколого-економічних показників [6].

За Є. К. Трушиньшем, рекреаційний потенціал – кількість ефекту, яку може отримати максимальна кількість рекреантів при найбільш сприят-

ливих параметрах середовища з урахуванням екологічних обмежень. Обсяг поняття «природно-рекреаційний потенціал» окреслив М. С. Нудельман: максимальна сукупна продуктивна спроможність природних рекреаційних ресурсів... [6, с. 63].

Таким чином, на другому етапі рекреаційний потенціал здебільшого трактується як максимальна продуктивна спроможність рекреаційних ресурсів, що виражається кількістю рекреаційного ефекту, рідше – як виробнича потужність. Кожне із цих трактувань висвітлює одну з основних ознак поняття «рекреаційний потенціал», проте не є самодостатнім.

На *третьому етапі* еволюції поняття «рекреаційний потенціал», що охоплює період із середини 1990-х років і триває до сьогодні, науковці приділяють значну увагу дослідженню сутності понять «рекреаційний потенціал території» або близьким за змістом «рекреаційний потенціал регіону» (В. І. Мацола, Н. П. Стецько, І. В. Смаль, О. В. Кифяк, Н. В. Фоменко, Ю. В. Шабардіна, Ю. Є. Дащук та ін.).

Відзначимо, термін «рекреаційний потенціал території» вперше увійшов в офіційну термінологію наукових досліджень у 1989 р. у праці «Экологический энциклопедический словарь. «за редакцією І. І. Дедю «...здатність території забезпечувати певну кількість відпочиваючих психофізіологічним комфортом і можливістю для відпочинку (спортивно-зміцнювальної діяльності) без деградації природного середовища. Виражається числом людей (або людиноднів) на одиницю площі» [3, с. 70].

В. І. Мацола наводить таке визначення: «потенціал рекреаційної території визначається природно-ресурсною та соціально-економічною базою, загальною якістю природних та соціально-економічних умов та рекреаційною місткістю» [5].

Н. П. Стецько визначає рекреаційний потенціал території як компоненти природи і культурно-історичні об'єкти, що використовують або можуть використати в рекреаційних цілях. І. В. Смаль, О. В. Кифяк, Н. В. Фоменко, Е. В. Щепанський і Ю. В. Ступарь окреслили рекреаційний потенціал території як «сукупність природних, соціальних і культурно-історичних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території» [10].

Ю. В. Шабардіна пропонує рекреаційний потенціал регіону визначати як інтегральний показник, що характеризує кількісний і якісний склад рекреаційних ресурсів, а також умови і можливості їх ефективного використання в межах певного регіону в конкретний час [12].

За визначенням Ю. Є. Дащука, рекреаційний потенціал регіону – це «інтегрована система взаємозв'язків та властивостей, що характеризуються здатністю використовувати природні ресурси, реалізуючи при цьому можливості, через призму умов, які продукують готовність до ведення рекреаційної діяльності, що здійснюється під впливом комплексу засобів для задоволення потреб рекреанта у відпочинку та відновленні» [2].

Четвертий етап досліджень є важливий тим, що здебільшого у працях учених поняття «рекреаційний потенціал» досліджується як інтегральний показник, властивість (узагальнена характеристика), як комплекс або як система.

Рекреаційний потенціал, на думку У. Горбала, є системою природних, історико-культурних об'єктів та їхніх властивостей, що використовують (або можуть використовувати) у рекреаційній діяльності, функціональною основою рекреації і в певному розумінні її складовою частиною [12].

З. В. Герасимчук, Н. В. Коленда та Л. М. Черчик визначають природно-рекреаційний потенціал як здатність розвіданих та експлуатаційних природних рекреаційних ресурсів сприяти відтворенню здоров'я людей, їх відпочинку, фізичному, інтелектуальному та духовному розвитку, що обумовлюється територіальними, часовими межами, технічними, науковими, фінансовими можливостями освоєння та експлуатації території [1].

І. В. Давиденко та І. В. Бережна розглядають рекреаційний потенціал через призму рекреаційних ресурсів, які використовують для задоволення потреб та організації рекреаційної діяльності. Але, окрім ресурсів, у рамках рекреаційного потенціалу пропонують врахувати й систему забезпечуючих елементів: розвиток транспортного сполучення, інфраструктура території, її інвестиційна привабливість, відповідність послуг, що надаються, світовим стандартам і вимогам [2].

З розвитком рекреаційної географії і географії туризму продовжують розширюватись і поглиблюватись наукові пізнання понять «туристсько-рекреаційний потенціал» і «рекреаційно-туристичний потенціал», які є широковживаними й часто ототожнюються у науковій літературі. Відмінність цих понять обумовлена тим, що процес їх формування відбувався із врахуванням законів і закономірностей розвитку, що притаманні географічному і економічному напрямкам і користуються відповідним понятійно-термінологічним апаратом.

Згідно з наявними визначеннями, туристський потенціал якогонебудь об'єкта (території) – це «сукупність приурочених до даного об'єкта (території) природних і рукотворних тіл і явищ, а також умов, можливостей і засобів, придатних для формування туристського продукту і здійснення відповідних турів, екскурсій, програм. Під потенціалом розуміються в основному пам'ятники культури, пам'ятки, які можуть включати як етнокультурні особливості регіону, так і заповідні зони, а туристсько-рекреаційний потенціал – стан туристично-рекреаційних ресурсів території, що задовольняють попит населення у відпочинку та туризмі» [2].

На думку Н. А. Євтушенко, туристсько-рекреаційний потенціал – це сукупність як природних, так і соціально-культурних об'єктів і явищ, що використовуються для виробництва туристських послуг і спрямовані на задоволення рекреаційних потреб людини [12]. А. О. Тендюк у туристсько-рекреаційний потенціал включає поняття: а) рекреаційний потенціал – як природну складову; б) туристичний потенціал (культурно-історичну спадщину) – як антропогенну складову – музеї, пам'ятки культури, архітектури, археології, традиції населення, народні промисли [12]. Ю. Є. Дащук подає таке визначення поняття «потенціал туристичної галузі» – це сукупність природно-рекреаційних, трудових, інвестиційних, інфраструктурних ресурсів, комплексна взаємодія яких дозволяє якісно

Таблиця 3

Методологічні підходи до визначення поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону»

№ з/п	Підхід	Автори	Зміст	Джерело
1.	Ресурсно-екологічний	Н. Ф. Реймерс, А. В. Яблуков	Природний рекреаційний потенціал є одним з показників природного потенціалу, що відображає ступінь спроможності природної території чинити на людину позитивний фізичний, психічний і соціально-психологічний вплив під час відпочинку.	[8, с. 47]
2.		Н. В. Зворикін	Природний рекреаційний потенціал – природні рекреаційні ресурси, характер використання яких визначається відповідними природними умовами рекреаційної діяльності.	[6]
3.		Х. Барш	Природний рекреаційний потенціал – здатність природного середовища сприяти відпочинку і відновленню сили людини.	[6]
4.		О. І. Шаблій, З. О. Касянчук	Рекреаційний потенціал – це система природних і суспільних об'єктів, їх властивостей і відношень, які можуть використовуватись або використовуються для цілей оздоровлення чи відновлення, сповнення, розширення чи нагромадження (акмуляції) духовних і фізичних потреб людини у вільний від основного виду її діяльності час.	[1, с. 10]
5.	Ресурсно-виробничий	А. А. Мінц	Потенціал рекреаційної галузі – розвідані і ті, що знаходяться в експлуатації рекреаційні ресурси.	[6, с. 55]
6.		Н. Г. Ігнатенко, В. П. Руденко	Природний рекреаційний потенціал – об'єктивна реальність, що характеризує дійсний стан природних ресурсів, тіл і сил природи з властивими їм законами формування і розвитку елементів, що відображають економічні відношення, оскільки їх використання має безпосередній вплив на рівень продуктивності праці.	[9, с. 9]
7.		А. С. Кускова, В. А. Голубева, Т. Н. Одинцова	Природний рекреаційний потенціал – є частиною природного потенціалу, який можна розглядати як здатність природних систем (геосистем, екосистем тощо) виробляти якусь продукцію або роботу, що використовується в господарській діяльності людей з групою еколого-економічними показниками.	[6, с. 69]
8.		Є. К. Трушіньш	Рекреаційний потенціал – кількість ефекту, яку може отримати максимальна кількість рекреантів при найбільш сприятливих параметрах середовища з урахуванням екологічних обмежень.	[6]
9.		М. С. Нудельман	Природний рекреаційний потенціал – максимальна сукупна продуктивна спроможність природних рекреаційних ресурсів.	[6, с. 63]

Продовження табл. 3

№ з/п	Підхід	Автори	Зміст	Джерело
10.		І. І. Дедю	Рекреаційний потенціал території – здатність території забезпечувати певну кількість відпочиваючих психофізіологічним комфортом і можливістю для відпочинку (спортивно-зміцнювальної діяльності) без деградації природного середовища.	[3]
11.		В. І. Мацола	Потенціал рекреаційної території визначається природно-ресурсною та соціально-економічною базою, загальною якістю природних і соціально-економічних умов та рекреаційною місткістю.	[5, с. 61]
12.		Н. П. Стецько	Рекреаційний потенціал території – компоненти природи і культурно-історичні об'єкти, що використовують або можуть використати в рекреаційних цілях.	[12]
13.	Територіальний	І. В. Смаль, О. В. Кифяк, Н. В. Фоменко	Рекреаційний потенціал території – сукупність природних, соціальних і культурно-історичних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території.	[10]
14.		Ю. В. Шабардіна	Рекреаційний потенціал регіону – інтегральний показник, що характеризує кількісний і якісний склад рекреаційних ресурсів, а також умови і можливості їх ефективного використання в межах певного регіону в конкретний час.	[12]
15.		Ю. С. Дацюк	Рекреаційний потенціал регіону – інтегрована система взаємозв'язків і властивостей, що характеризується здатністю використовувати природні ресурси, реалізуючи при цьому можливості, через призму умов, які продукують готовність до ведення рекреаційної діяльності, що здійснюється під впливом комплексу засобів для задоволення потреб рекреанта у відпочинку та відновленні.	[2]
16.		Е. В. Щепанський, Ю. В. Ступарь	Рекреаційно-ресурсний потенціал території – сукупність природних можливостей конкретного регіону з урахуванням культурно-історичних і соціально-економічних передумов, що сформувався для організації різноманітної рекреаційної діяльності, спрямованої на поліпшення здоров'я людей і відновлення сил місцевого та приїжджого для відпочинку населення.	[2]

Продовження табл. 3

№ з/п	Підхід	Автори	Зміст	Джерело
17.		У. Горбаль	Рекреаційний потенціал є системою природних, історико-культурних об'єктів і їх властивостей, що використовують (або можуть використовувати) у рекреаційній діяльності, функціональною основою рекреації і в певному розумінні її складовою частиною.	[12]
18.		З. В. Герасимчук, Н. В. Коленда, Л. М. Черчик	Природно-рекреаційний потенціал – частина природно-ресурсного потенціалу і визначається як здатність розвіданих та експлуатаційних природних рекреаційних ресурсів сприяти відтворенню здоров'я людей, їх відпочинку, фізичному, інтелектуальному та духовному розвитку, що обумовлюється територіальними, часовими межами, технічними, науковими, фінансовими можливостями освоєння та експлуатації території.	[1, с. 66]
19.		І. В. Бережна, І. В. Давиденко	Рекреаційний потенціал – наявність рекреаційних ресурсів, що використовують для задоволення потреб та організації рекреаційної діяльності. Окрім ресурсів, у рамках системи забезпечуючих елементів: розвиток транспортного сполучення, інфраструктура території, її інвестиційна привабливість, відповідність послуг, що надаються, світовим стандартам і вимогам.	[12]
20.	Комплексний	Ю. Є. Дашук	Потенціал туристичної галузі – це сукупність природно-рекреаційних, трудових, інвестиційних, інфраструктурних ресурсів, комплексна взаємодія яких дозволяє якісно забезпечити потреби туристичної галузі при певних соціально-економічних умовах.	[2, с. 141]
21.		А. А. Ткаченко	Туристсько-рекреаційний потенціал – стан туристично-рекреаційних ресурсів території, що задовольняють попит населення у відпочинку і туризмі.	[12, с. 68]
22.		А. О. Тендок	Туристсько-рекреаційний потенціал включає поняття: а) рекреаційний потенціал – як природно складову; б) туристичний потенціал – як антропогенну складову (музеї, пам'ятки культури).	[12]
23.		Н. А. Євгушенко	Туристсько-рекреаційний потенціал – це сукупність як природних, так і соціально-культурних об'єктів і явищ, що використовуються для виробництва туристських послуг і спрямовані на задоволення рекреаційних потреб людини.	[12]
24.		Авторський підхід	Рекреаційно-туристичний потенціал регіону – цілісна сукупність як безпосередньо рекреаційно-туристичних ресурсів, так і ресурсів всебічних видів (природно-ресурсні; виробничі, трудові, фінансово-інвестиційні, технологічні, інформаційні та екологічні) і можливостей, наявних у регіоні, що можуть використовуватись або використовуються в шлях виконання фізіологічного існування людини (відпочинок, оздоровлення, туризм), забезпечення діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери та досягнення стійкості регіонального розвитку.	

Авторська розробка.

забезпечити потреби туристичної галузі при певних соціально-економічних умовах [2].

Аналіз джерел вітчизняної та зарубіжної літератури [1-12] дає підстави виокремити чотири основних методологічних підходи до визначення поняття «рекреаційний потенціал»: ресурсно-екологічний, ресурсно-виробничий, територіальний і комплексний (табл. 3).

Зазначені методологічні підходи слугують підґрунтям у дослідженнях дефініції «рекреаційно-туристичний потенціал регіону».

Під **рекреаційно-туристичним потенціалом регіону ми розуміємо** цілісну сукупність як безпосередньо рекреаційно-туристичних ресурсів, так і інших ресурсів (природні, виробничі, трудові, фінансово-інвестиційні, технологічні, інформаційні та екологічні) та можливостей, наявних у регіоні, що можуть використовуватись або використовуються задля забезпечення фізіологічного існування людини (відпочинок, оздоровлення і туризм), забезпечення діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери, досягнення стійкості регіонального розвитку.

Загалом, нами пропонується рекреаційно-туристичний потенціал регіону розглядати як інтегральний індекс сумарних інтегральних індексів локальних потенціалів. Склад кожного локального потенціалу характеризується кількісними і якісними показниками, оцінка яких дозволяє визначити інтегральний показник загального рекреаційно-туристичного потенціалу, реальний стан його використання.

Висновки. У результаті розгляду еволюції та систематизації методологічних підходів визначення сутності понять «рекреаційний потенціал», «рекреаційно-туристичний потенціал», «рекреаційно-туристичний потенціал регіону» уточнено їх економічний зміст і запропоновано власне трактування поняття «рекреаційно-туристичний потенціал регіону». Отримані результати поглиблюють і розвивають методологічні основи наукових досліджень рекреаційної сфери.

Список використаних джерел

1. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації : [монографія] / З. В. Герасимчук, Н. В. Коленда, Л. М. Черчик. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 171 с.
2. Дащук Ю. Є. Аналіз складових рекреаційного потенціалу регіону / Ю. Є. Дащук // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 7(178). – С. 71.
3. Дедю И. И. Экологический энциклопедический словарь / И. И. Дедю. – Кишинев : Главная редакция Молдавской советской энциклопедии, 1990. – 406 с.
4. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області / Рішення Львівської обласної державної адміністрації від 01.02.2002 року. – Львів, 2002. – 43 с.
5. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України [монографія] / Інститут регіональних досліджень НАН України ; [наук. ред. М. І. Долішній]. – Львів, 1997. – 259 с.
6. Нудельман М. С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования / М. С. Нудельман. – К. : Наукова думка, 1987. – 129 с.
7. Потенціал / Онлайн енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Потенціал>.

8. Реймерс Н. Ф. Словарь терминов и понятий, связанных с охраной живой природы / Н. Ф. Реймерс, А. В. Яблоков. – М. : Наука, 1982. – 145 с.
9. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: [підр. у 3-х част.] / В. П. Руденко. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – 552 с.
10. Смаль І. В. Рекреація, туризм, дозвілля: тлумачення і співвідношення понять [Електронний ресурс] / І. В. Смаль, В. В. Смаль // Український географічний журнал. – 2003. – №4. – С. 58-64. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm
11. Стратегія розвитку Львівської області до 2015 року [Електронний ресурс] / Львівська обласна державна адміністрація. – Режим доступу : <http://loda.gov.ua/wp-content/uploads/2012/09/Strategija-0701-23-zatw.doc>
12. Шабардіна Ю. В. Роль рекреаційних ресурсів у формуванні рекреаційного потенціалу як складової продуктивних сил регіонального економічного простору [Електронний ресурс] / Ю. В. Шабардіна // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23-24 жовт. 2008 р.) : у 3 ч. – К. : Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2008. – Ч. 3. – С. 285-288. – Режим доступу : <http://www.esteticamente.ru/portal/Soc.../27.htm>

References

1. Herasymchuk, Z. V., Kolenda, N. V., & Cherchuk, L. M. (2007). *Rehional'na polityka rozvytku rekreatsionno pryrodokorystuvannya: mekhanizmy formuvannya ta realizatsiyi* [Regional policy of the development of the recreational using: mechanisms of the formation and the implementation]. Lutsk: Nadstyrya. [in Ukrainian].
2. Dashchuk, Y. Y. (2012). Analiz skladovykh rekreatsionno potentsialu rehionu [Analysis of the components of the recreational potential of the region]. *Visnyk Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya – Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, 178(7), 71-72. [in Ukrainian].
3. Dedyu, I. I. (1990). *Ekologicheskyy entsiklopedicheskyy slovar'* [Ecological Encyclopedic Dictionary]. Chisinau: Moldavian Soviet Encyclopedia Press. [in Russian].
4. Lviv Regional State Administration (2002). *Kontseptsiya rozvytku sanatorno-kurortnoyi sfery, turizmu i vidpochynku u Lvivs'koy oblasti* [The concept of development of health resort sphere, tourism and recreation in the Lviv region]. Decision on 2002, February 1. Lviv, 43 p. [in Ukrainian].
5. Matsola, V. I. (1997). *Rekreatsionno-turystychnyy kompleks Ukrayiny* [Recreational and tourist complex of Ukraine]. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Nudelman, M. S. (1987). *Sotsial'no-ekonomicheskiye problemy rekreatsionnogo prirodopol'zovaniya* [Socio-Economic Problems of Recreational Nature Use]. Kyiv: Naukova Dumka. [in Russian].
7. Potentsial [Potential] (2014). In *Encyclopedia Wikipedia*. Retrieved from <http://uk.wikipedia.org/wiki> [in Ukrainian].
8. Reimers, N. F., & Yablokov, A. V. (1982). *Slovar' terminov i ponyatiy, svyazannykh s okhranoy zhivoy prirody* [Glossary of Terms and Concepts Related to the Protection of Living Nature]. Moscow: Nauka Publishers. [in Russian].
9. Rudenko, V. P. (2010). *Heohrafiya pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrayiny* [Geography of Natural Resource Potential of Ukraine] (Manual). Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. [in Ukrainian].
10. Smal, I. V., & Smal, V. V. (2003). Rekreatsiya, turizm, dozvillya: tлумачення і співвідношення понять' [Recreation, tourism and leisure: interpretation and correlation of notions]. *Ukrayins'kyy heohrafichnyy zhurnal – Ukrainian Geographical Journal*, 4, 58-64. Retrieved from http://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm [in Ukrainian].
11. Lviv Regional State Administration (2012, September). *Stratehiya rozvytku L'vivs'koyi oblasti do 2015 roku* [Strategy of Development of Lviv Region until 2015]. Retrieved from <http://loda.gov.ua/wp-content/uploads/2012/09/Strategija-0701-23-zatw.doc> [in Ukrainian].

12. Shabardina, Y. V. (2008). Rol' rekreatsinykh resursiv u formuvanni rekreatsinyoho potentsialu yak skladovoyi produktyvnykh syl rehional'noho ekonomichnoho prostoru [The role of recreational resources in the formation of the recreational potential as part of the productive forces of the regional economic space]. In *Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегій інноваційно-інноваційного розвитку в Україні* [Macroeconomic regulation of investment processes and implementation of strategy innovative-innovation development in Ukraine]. Proceedings of the International Conference, Kyiv, 2008, October 23-24: Vol. 3 (pp. 285-288). Kyiv: Council for Study of Productive Forces of Ukraine of the NAS of Ukraine. Retrieved from <http://www.esteticamente.ru> [in Ukrainian].

Horyn H. V. Systematization of the methodological approaches for determining the essence of the concept of «recreation and tourism potential of the region».

The interpretation of the term «potential» in various fields of science is investigated. The goals, objectives, features, principles and functions of formation and implementation of the recreational potential for the disclosure of the new concept of “recreational and tourism potential of the region” are justified. Practical aspects of formation of various approaches to the definition of definition of “recreation and tourism potential of the region” are presented. The various approache are used by scientists on the theoretical and methodological foundations of the study of the concept of «recreational and tourism potential of the region» is clarified. By systematizing methodological approaches define the essence of the concepts of “recreational potential”, “recreation and tourism potential”, “recreation and tourism potential of the region” are clarified their economic content. An in-depth study of the concepts of scientific knowledge “tourist and recreational potential” and “recreation and tourism potential”, which are often well-known are identified in the scientific literature. The own interpretation of the concept of “recreation and tourism potential of the region” is proposed. The choice of methodology for assessing recreation and tourism potential of the region as an integral index of total integral index of local potentials. The composition of each of the local potential is characterized by quantitative and qualitative indicators, the evaluation of which allows you to define the integral indicator of general recreation and tourism potential, the real state of its use. The results deepen and develop the methodological bases of research recreational sector is obtained.

Key words: potential, recreation potential, recreation and tourism potential, region, methodological approaches, sphere of recreation, evolution.

Горин Г. В. Систематизация методологических подходов к определению сущности понятия «рекреационно-туристический потенциал региона».

Исследованы трактовки термина «потенциал» в различных сферах науки. Освещены разнообразные подходы ученых относительно теоретико-методологических основ изучения понятия «рекреационно-туристического потенциала региона». Изложены прикладные аспекты формирования подходов к определению сущности дефиниции «рекреационно-туристический потенциал региона». Разработана схема эволюции определения понятия «рекреационный потенциал» в экономической науке. На основании систематизации методологических подходов определения сущности понятий «рекреационный потенциал», «рекреационно-туристический потенциал», «рекреационно-туристический потенциал региона» уточнено их экономическое содержание. Предложено собственную трактовку понятия «рекреационно-туристический потенциал региона». Полученные результаты углубляют и развивают методологические основы научных исследований рекреационной сферы.

Ключевые слова: потенциал, рекреационный потенциал, рекреационно-туристический потенциал, регион, методологические подходы, рекреационная сфера, эволюция.

Горин Галина Володимирівна – провідний інженер відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій Інституту регіональних досліджень НАН України (e-mail: hhv1977@i.ua).

Надійшло 01.04.2014 р.